

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ

Брюссель, 2.12.2020
COM(2020) 713, фінальна версія

**ПОВІДОМЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
ПАРЛАМЕНТУ, РАДІ, ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЕКОНОМІЧНО-СОЦІАЛЬНОМУ
КОМІТЕТУ І КОМІТЕТУ РЕГІОНІВ**

Забезпечення правосуддя в ЄС — європейська стратегія суддівської освіти на 2021–2024 роки

ПОВІДОМЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТУ, РАДІ, ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЕКОНОМІЧНО-СОЦІАЛЬНОМУ КОМІТЕТУ І КОМІТЕТУ РЕГІОНІВ

Забезпечення правосуддя в ЄС — європейська стратегія суддівської освіти на 2021–2024 роки

1. ВСТУП

За Лісабонською угодою Європейський Союз (ЄС) має повноваження підтримувати співпрацю між судовими органами в цивільних і кримінальних справах шляхом «підготовки суддів та працівників апаратів судів»¹. Відтоді підготовка суддів із законодавства ЄС сприяла коректному та уніфікованому застосуванню законодавства ЄС і зміцненню взаємної довіри в межах міждержавних судових процесів, допомагаючи розвивати сферу правосуддя ЄС.

Повідомлення Комісії 2011 року «Зміцнення довіри до правосуддя в ЄС — новий вимір суддівської освіти»² призвело до значних змін в організації суддівської освіти в ЄС в контексті підходу і масштабу. Більшість суддів і прокурорів ЄС, які взяли участь в опитуванні 2010 року³, ніколи не вивчали законодавство ЄС або інших держав-членів, однак після ухвалення Повідомлення більш ніж половина всіх юристів ЄС (понад 1 мільйон) пройшли таку підготовку.

Згідно з оцінкою **Європейської стратегії суддівської освіти на 2011–2020 роки** (опублікована у 2019 році)⁴ і щорічними звітами про суддівську освіту в Європі⁵, стратегія загалом досягла більшості своїх цілей. Головну мету — підготувати половину (тобто 800 000) усіх юристів із питань законодавства ЄС у період із 2011 по 2020 рік — було досягнуто у 2017 році. Стратегія допомогла збільшити кількість навчальних заходів, а також сприяла розвитку нових видів навчальної діяльності, зокрема програм обміну. Вона допомогла покращити підготовку із законодавства ЄС для кількох категорій юристів, особливо суддів і прокурорів. Вона також зміцнила потенціал таких мереж, як Європейська мережа суддівської освіти (European Judicial Training Network, EJTN), і посилила спроможність постачальників послуг освіти та мереж на рівні ЄС.

Спираючись на ці досягнення, украй важливо, щоб суддівська освіта залишалася на порядку денному ЄС і **надалі посилювалася**.

У ЄС відзначається низка нових подій і викликів, які можна вирішити за допомогою суддівської освіти. Це, зокрема, погіршення ситуації з верховенством права та зазіхання на фундаментальні права в деяких державах-членах, експоненційна цифровізація наших суспільств і перспективи членства в ЄС для країн Західних Балкан. Крім того, рівень участі в освіті досі значно відрізняється в різних державах-членах і серед представників

¹ Статті 81(2)(h) і 82(1)(c) Договору про функціонування ЄС.

² COM(2011) 551, фінальна версія.

³ Суддівська освіта в державах-членах ЄС, дослідження Європейського парламенту (IPOL-JURI-ET(2011)453.198).

⁴ Оцінка Європейської стратегії суддівської освіти на 2011–2020 роки, робочий документ персоналу Комісії (SWD(2019) 380).

⁵ Звіти Генерального директорату Європейської комісії з питань юстиції і захисту прав споживачів.

різних професій у сфері правосуддя. Це може мати негативний вплив на однакове й ефективне застосування законодавства ЄС.

Це Повідомлення ґрунтується на отриманому досвіді й нових подіях за період із 2011 року. Документ містить результати оцінки Комісією стратегії на 2011–2020 роки та широких консультацій із громадськістю, проведених Комісією у 2018 році⁶. У Повідомленні викладено комплексну стратегію подальшого вдосконалення підготовки фахівців із законодавства ЄС шляхом поширення політичного втручання на нові теми, професії і географічні регіони, вирішення нових завдань та визначення нових цілей на 2021–2024 роки.

2. ГНУЧКЕ РЕАГУВАННЯ НА НОВІ ПОТРЕБИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В ЄС

Працівники системи правосуддя повинні вміти адаптуватися до змін, зокрема у сфері законодавства ЄС. Тому важливо гнучко реагувати на нові потреби юридичної освіти ЄС.

Суддівська освіта сприяє розвитку загальної культури верховенства права

Повага до верховенства права має вирішальне значення для ефективного застосування законодавства ЄС і взаємної довіри між державами-членами та їхніми судовими органами. Суть верховенства права полягає в ефективному судовому захисті, що вимагає незалежності, якості й ефективності національних систем правосуддя. **Юристи відіграють важливу роль у забезпеченні верховенства права.** Вони мають іти в ногу з напрацьованим законодавством ЄС у цій сфері, зокрема прецедентним правом Суду Європейського Союзу (СЄС), яке швидко розвивається, щоб застосовувати його у своїй роботі. Кваліфіковані юристи та їхні мережі відіграють важливу роль у зміцненні культури верховенства права та забезпеченні його дотримання⁷, спираючись на принцип незалежності судової влади.

Захист основоположних прав

Національні судді та інші працівники системи правосуддя є важливими суб'єктами, які забезпечують ефективне застосування **Хартії ЄС про основні права** і втілюють викладені в Хартії права в повсякденне життя людей.

Вони мають пройти спеціальну підготовку з питань застосування Хартії, сфери її застосування та конкретних прав, як-от права на захист даних⁸, а також зв'язку Хартії з національним законодавством і Європейською конвенцією з прав людини. Вивчення Хартії також слід додати в навчальні модулі, присвячені різним галузям законодавства ЄС, де це доречно⁹.

⁶ https://ec.europa.eu/info/consultations/training-justice-professionals-eu-law-evaluation_en

⁷ Повідомлення Комісії «План дій зі зміцнення верховенства права в ЄС» (COM(2019) 343, фінальна версія) і *Звіт про верховенство права за 2020 рік: ситуація з верховенством права в ЄС* (COM(2020) 580 фінальна версія).

⁸ Див. Загальний регламент про захист даних, Директиву про правоохоронну діяльність і сучасне прецедентне право СЄС, наприклад рішення від 8 квітня 2014 року «Цифрові права», об'єднані справи C-293/12 і C-594/12; рішення від 21 грудня 2016 року, *Tele2 Sverige*, C-203/15.

⁹ Повідомлення Комісії «Стратегія посилення застосування Хартії ЄС про основні права» (COM(2020) 711, фінальна версія).

Посилення цифровізації правосуддя

Суддівська освіта має готувати фахівців у сфері правосуддя до застосування **цифровізації** і використання **штучного інтелекту**¹⁰. Розробки в цій сфері дедалі більше впливають на кожен аспект нашого життя. Пандемія COVID-19 продемонструвала, що системи правосуддя мають швидко адаптуватися до цифровізації. Працівники системи правосуддя мають усвідомлювати вплив **цифрових інструментів і технологій** на розгляд справ та бути готовими належним чином використовувати їх у повсякденній практиці, зокрема в межах міждержавних проваджень¹¹. Вони мають забезпечити належний захист прав осіб і їхніх персональних даних у цифровому просторі, зокрема для того, щоб сторони могли отримати доступ до файлів і бути присутніми на судових засіданнях.

Поінформованість про розвиток законодавства ЄС

Європейська суддівська освіта має дати суддям змогу **побачити роль законодавства ЄС** у їхній повсякденній практиці, **повною мірою застосовувати його** та забезпечувати **дотримання прав і обов'язків**, що випливають із законодавства ЄС, у національних судових процесах. Також важливо, щоб вони мали актуальну інформацію про розвиток законодавства ЄС. Щоб нові закони й розвиток правової бази ЄС мали бажаний ефект, а працівники системи правосуддя володіли необхідними знаннями й навичками, потрібне навчання.

Зокрема, це стосується ключових інструментів ЄС у сфері **міждержавної юридичної співпраці**. Створення **Прокуратури Європейського Союзу** (European Public Prosecutor's Office, EPPO) також має значні наслідки для навчання прокурорів, суддів і адвокатів. Зокрема, стратегія має покращити підготовку представників цих професій із правової бази EPPO, адаптації до національних правових систем і судових структур, відносин EPPO з іншими органами й установами ЄС, що захищають фінансові інтереси ЄС, такими як Євроюст, Європол і Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (ОЛАФ), а також застосування правових інструментів ЄС, що використовуються EPPO у міждержавній юридичній співпраці.

У сфері **безпеки** ключовими темами навчання залишаються боротьба з тероризмом, організованою злочинністю (включно з торгівлею людьми, вогнепальною зброєю і наркотиками), запобігання та протидія радикалізації, що призводить до насильницького екстремізму, а також боротьба з відмиванням грошей.

Працівники системи правосуддя, які контактують із **потерпілими**, мають навчитися краще підтримувати їх і спілкуватися з ними, беручи до уваги, зокрема, потреби найбільш вразливих категорій¹². Вони також повинні знати, як виявляти випадки **зловживання процесуальними правами** та використовувати наявні інструменти для їх усунення.

¹⁰ Відповідно до Повідомлення Комісії про *цифровізацію системи правосуддя в ЄС* (COM(2020) 710, фінальна версія).

¹¹ Висновки Ради щодо *доступу до правосуддя — використання можливостей цифровізації* (2020/C 342 I/01).

¹² Повідомлення Комісії «*Стратегія ЄС щодо прав потерпілих*» (2020–2025) (COM(2020) 258, фінальна версія).

¹³ *Стратегія ЄС щодо прав дитини* (має бути ухвалена у 2021 році).

Права дітей¹³, права людей з **інвалідністю** та адаптація систем правосуддя до потреб цих груп населення, конкретні проблеми потерпілих від гендерно зумовленого насильства¹⁴, а також рівність і **відсутність дискримінації** вимагають спеціалізованої підготовки та висвітлення в інших курсах.

Забезпечення **прав споживачів** шляхом безперервного навчання¹⁵ в царині матеріального та процесуального права належить до пріоритетних завдань¹⁶ з огляду на поширення незаконної діяльності, виявлене під час пандемії COVID-19¹⁷. Потрібно гарантувати ефективне здійснення **прав громадян ЄС**, зокрема у сфері вільного пересування.

Слід забезпечити навчання великої кількості фахівців, залучених до імплементації правил **єдиного ринку**¹⁸, включно з тими, що мають особливе значення для бізнесу, зокрема правил, які захищають внутрішні інвестиції ЄС¹⁹, частково для забезпечення довіри інвесторів. Також має бути доступне навчання з **корпоративного права ЄС**, зокрема щодо цифрових інструментів і процесів, міждержавного перетворення, злиття й поділу компаній, а також, за потреби, законодавства ЄС про конкуренцію.

Крім того, спеціальних знань і додаткової підготовки вимагає застосування **екологічного законодавства ЄС**.

Підготовка фахівців до нових викликів

Нові форми тероризму, насильницького екстремізму та кіберзлочинності, а також пандемія COVID-19 вплинули не лише на життя людей і діяльність компаній, а й на національні системи правосуддя, які потребують адаптації. Пандемія, зокрема, змінила способи вчинення злочинів, що призвело до значного збільшення кількості злочинів, пов'язаних із кіберзлочинністю, злочинною діяльністю в Інтернеті та сферою охорони здоров'я²⁰. Працівники системи правосуддя мають реагувати на ці зміни²¹. Крім того, нові форми роботи створюють виклики у сфері трудового та соціального права. Потрібно швидко організувати й упроваджувати **нові навчальні програми**, як, наприклад, це було нещодавно зроблено у сфері кіберзлочинності та надання притулку.

¹⁴ Див. посібник Міжнародної комісії юристів «Доступ жінок до правосуддя, орієнтованого на потерпілих від гендерно зумовленого насильства» (*Women's access to justice for gender-based violence*): <http://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/03/Universal-Womens-access-to-justice-Publications-Practitioners-Guide-Series-2016-ENG.pdf>

¹⁵ Професійна освіта впродовж життя.

¹⁶ Це стосується вивчення унікальних механізмів співпраці у сфері правозастосування, наприклад за Регламентом про співпрацю з метою захисту прав споживачів (Consumer Protection Cooperation, CPC) (Регламент (ЄС) 2017/2394).

¹⁷ Наприклад, продавці, які вдаються до недобросовісної комерційної діяльності, масові скасування рейсів без дотримання прав споживачів на відшкодування.

¹⁸ Повідомлення Комісії «Довгостроковий план дій для кращого впровадження та виконання правил єдиного ринку» (COM(2020) 94, фінальна версія).

¹⁹ Повідомлення Комісії «Захист внутрішніх інвестицій ЄС» (COM(2018) 547, фінальна версія).

²⁰ Наприклад, кібератаки у сфері охорони здоров'я, торгівля підробленою медичною продукцією, шахрайство із захисними засобами або тестами на COVID-19, а також незаконна утилізація медичних відходів.

²¹ <https://www.cepol.europa.eu/media/news/cepol-issues-fast-track-needs-analysis-impact-covid-19-law-enforcement-training>

Дії постачальників освітніх послуг:

- Систематично проводити навчання з питань напрацьованого законодавства ЄС у сфері **верховенства права й основоположних прав**, викладених у договорах ЄС і Хартії про основні права, у межах безперервного навчання суддів та інших працівників системи правосуддя.
- **Додати законодавство ЄС**, зокрема Хартію про основні права, у національні навчальні програми з правознавства, а також, за потреби, організувати спеціалізоване навчання із законодавства ЄС, де це доречно.
- Проводити навчання для підвищення рівня поінформованості про **цифровізацію і штучний інтелект** та розвитку відповідних навичок, а також ефективного використання цифрових судових процедур і реєстрів.
- Забезпечити ефективне навчання з питань **нового законодавства ЄС і розвитку судової практики**, включно з інструментами міждержавної юридичної співпраці та ЕРРО.
- Приділити увагу в межах професійної підготовки захисту **прав громадян у цифровому просторі** (наприклад, захисту даних, недоторканності приватного життя, відсутності дискримінації, захисту від гендерно зумовленого насильства в Інтернеті, договірному праву, правам споживачів) і **прав конкретних груп населення** (наприклад, дітей, осіб з інвалідністю, потерпілих від гендерно зумовленого насильства, расизму та дискримінації).
- **Відстежувати** потреби в навчанні й **адаптувати** навчальні програми до нових викликів.

Дії Комісії:

- Підтримувати заходи з вивчення законодавства ЄС для працівників системи правосуддя відповідно до їхніх потреб.
- Продовжувати співпрацювати з **Радою Європи** в галузі освіти, що охоплює Хартію Європейського Союзу про основні права.

3. ОBOB'ЯЗKOBІ КОМПОНЕНТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПОЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС

Європейська суддівська освіта має виходити за межі юридичної освіти і сприяти розвитку професійних **навичок**. Право та правові принципи не функціонують у вакуумі, тому працівники системи правосуддя мають набувати міждисциплінарних компетенцій.

Хоча ця відповідальність покладається на окремі країни, навчання «**суддівській справі**»²² є ключовим чинником ефективності правосуддя, довірливих відносин між системами правосуддя й громадянами, а також довіри між фахівцями в межах міждержавної співпраці. Основні теми навчання **суддів** охоплюють суддівську етику, стійкість, несвідомі упередження, розгляд справ і організацію судочинства, а також лідерство.

Крім того, щоб здобути потрібні навички, установки й досвід, **усі працівники системи правосуддя** мають отримати **знання та навички неправового характеру**, наприклад у сфері поведінкових наук, психології, антропології, економіки й когнітивної лінгвістики.

Вивчення **мови права** має важливе значення для безперешкодного діалогу між фахівцями, що, своєю чергою, сприяє взаємній довірі в межах міждержавних судових проваджень.

²² Мається на увазі сукупність навичок і установок, потрібних для роботи судді.

Вивчення іноземних мов допомагає фахівцям у сфері правосуддя розуміти іноземні правові системи та концепції, а також сприяє ширшій участі в міждержавних навчальних заходах.

Комісія підтримує поглиблену й технічну підготовку з мови права, яка доповнює навчальні програми національного рівня, і заохочує поєднання мовних і правових аспектів у такій підготовці, що довело свою ефективність.

Дії постачальників освітніх послуг:

- Додати в національні програми безперервного навчання вивчення **суддівської справи та знання й навички неправового характеру**.
- Запропонувати курси з вивчення **іноземної мови права**, зокрема для фахівців, які працюють із міждержавними справами.

Дії Комісії:

- Надавати фінансову підтримку **міждержавним навчальним програмам неправового характеру**, якщо таке навчання пов'язане з юридичною підготовкою.

4. ПОСИЛЕНА, РОЗШИРЕНА ТА БІЛЬШ ЦІЛЕСПРЯМОВАНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ

Основною метою Повідомлення 2011 року було збільшити кількість підготовлених працівників системи правосуддя, щоб надати потрібний імпульс. Це вже успішно спонукало до змін. Однак оцінка стратегії підготовки виявила певні проблеми, як-от різницю в результатах, яких досягли представники різних професій і країн. Отже, потрібен підхід, що визначає **нові амбітні (і водночас диференційовані) цілі**, більш **адаптовані** до потреб у навчанні та рівня залученості у вивчення законодавства ЄС представників відповідних професій.

Участь у безперервному навчанні у сфері законодавства ЄС (%) у Європейському Союзі

Джерело: Європейська комісія (ЄС28, крім 2019: ЄС27, оскільки не було отримано даних від Великої Британії; дані зі щорічних європейських звітів про підготовку суддів²³).

Професії	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Судді та прокурори	24,62%	23,04%	24,00%	29,11%	28,10%	38,03%	48,22%	54,66%	55,70%
Працівники апаратів судів і органів прокуратури	1,75%	0,90%	1,52%	1,32%	2,06%	2,39%	3,23%	4,14%	6,40%
Юристи	1,79%	1,73%	5,04%	5,28%	3,54%	4,11%	4,88%	4,82%	3,36%
Нотаріуси	11,36%	5,75%	10,37%	15,31%	18,07%	13,89%	27,03%	22,35%	26,03%
Судові виконавці	3,57%	4,02%	3,12%	8,29%	5,67%	7,57%	9,55%	12,77%	16,19%

Загалом, більше **працівників системи правосуддя** мають проходити навчання із законодавства ЄС, а постачальники освітніх послуг мають **удосконалити пропонувані навчальні програми із законодавства ЄС**, як національні, так і міждержавні, незалежно від того, чи фінансуються вони ЄС. Це стосується всіх працівників системи правосуддя, які застосовують законодавство ЄС, передусім суддів, прокурорів і працівників апарату суду, а також представників таких професій, як адвокати, нотаріуси, судові виконавці, медіатори, усні й письмові перекладачі, судові експерти, а в певних ситуаціях — персоналу пенітенціарних установ і співробітників служби пробації.

Окремі цілі

Судді та прокурори є основними гарантами належного застосування законодавства ЄС на національному рівні²⁴. Вони мають залишатися **основною цільовою групою** для вивчення законодавства ЄС. Судді застосовують законодавство ЄС у межах посадових повноважень, реалізують на практиці принципи верховенства та прямої дії, а також скеровують попередні питання до Суду ЄС. Прокурори мають знати й застосовувати відповідні частини напрацьованого законодавства ЄС у сфері правосуддя, включно з процесуальними правами підозрюваних і обвинувачених у кримінальних провадженнях, захистом фінансових інтересів ЄС та новими операційними правилами, що з'явилися після створення ЕРРО.

Працівники апаратів судів і органів прокуратури мають важливе значення для належного функціонування систем правосуддя. Деякі з них беруть участь у підготовці та виконанні судових рішень, врученні за кордоном документів, європейських платіжних доручень і європейських ордерів на арешт, а також інших міждержавних процедурах. Це вимагає широкого спектру програм навчання із законодавства ЄС, які мають бути чітко адаптовані до виявлених потреб. Комісія заохочує співпрацю між усіма національними і європейськими постачальниками освітніх послуг для працівників апаратів судів із метою обміну передовим досвідом і покращення національних навчальних програм.

Юристи відіграють важливу роль у практичній імплементації законодавства ЄС у багатьох судових процесах: національних, міждержавних, цивільних, сімейних, адміністративних і кримінальних. Вони також мають піднімати питання законодавства ЄС у конкретних правових ситуаціях. Вони мають знати про останні зміни в напрацьованому законодавстві ЄС. Тому важливо зосередитися на підготовці юристів приватної практики та на постачальниках відповідних освітніх послуг.

Нотаріуси допомагають забезпечити дію законодавства ЄС у сферах, що стосуються фізичних і юридичних осіб, таких як правонаступництво, медіація, банкрутство та боротьба з відмиванням грошей. Це слід краще відобразити в змісті навчання, заохочуючи використання інтерактивних методологій, зокрема в межах електронного навчання.

²³ Див. виноску 5 і звіт за 2020 рік; https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/training-legal-practitioners-and-training-practices_en.

²⁴ Це стосується всіх юрисдикцій, включно з адміністративними.

Судові виконавці беруть участь у виконанні судових рішень за кордоном, наприклад у межах європейських процедур розгляду дрібних позовів і повернення активів з-за кордону. Професійний статус і досвід судових виконавців різняться, однак вони є працівниками апаратів судів приблизно в третині держав-членів. Їм потрібна додаткова підготовка з відповідної сфери законодавства ЄС, щоб забезпечити його правильне застосування в повсякденних завданнях.

Покращення навчання із законодавства ЄС представників інших професій

У межах цієї стратегії і Європейської схеми підготовки працівників правоохоронних органів (Law Enforcement Training Specialists, LETS)²⁵ корисним напрацюванням були розробка й просування спільних навчальних матеріалів і спільні тренінги для прокурорів, суддів та слідчих. У цьому контексті вітається плідна співпраця між Європейською мережею суддівської освіти (European Judicial Training Network, EJTN) і Агентством Європейського Союзу з підготовки працівників правоохоронних органів (CEPOL), яку можна розвивати й надалі.

Працівники пенітенціарних установ і співробітники служби пробації є новою цільовою аудиторією, оскільки їхня підготовка має вирішальне значення для дотримання основних прав під час утримання під вартою (зокрема, в контексті європейських ордерів на арешт²⁶) і зміцнення ключової ролі таких працівників у запобіганні радикалізації у в'язницях і забезпеченні успіху реабілітаційних програм. Вони також мають бути обізнані з політикою ЄС, зокрема щодо переміщення ув'язнених, пробації, альтернативних санкцій, нагляду, нормативно-правових актів, пов'язаних із наркотиками, та інших питань, що стосуються в'язниць²⁷.

²⁵ Див. Повідомлення Комісії (COM(2013) 172).

²⁶ Див. рішення від 5 квітня 2016 року, *PPU Aranyosi and Căldăraru*, C-404/15 і C-659/15, рішення від 25 липня 2018 року, *PPU ML*, C-220/18, і рішення від 15 жовтня 2019 року, *Dorobantu*, C-128/18.

²⁷ *Порядок денний і план дій ЄС щодо наркотиків на 2021–2025 роки* (COM(2020) 606).

²⁸ Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/52/ЄС від 21 травня 2008 року про певні аспекти медіації в цивільних і комерційних справах (OJ L 136, 24.5.2008, с. 3).

²⁹ Висновки Ради та план дій щодо подальших дій у зв'язку зі створенням європейського простору судової експертизи (10128/16).

³⁰ Регламент (ЄС) Європейського Парламенту і Ради 2015/848 від 20 травня 2015 року про провадження в справах про неплатоспроможність (OJ L 141, 5.6.2015, с. 19) і Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/1023 від 20 червня 2019 року про рамки превентивної реструктуризації, погашення заборгованості та дискваліфікацію, заходи з підвищення ефективності процедур, пов'язаних із реструктуризацією, неплатоспроможністю та погашенням заборгованості, і внесення змін до Директиви (ЄС) 2017/1132 (Директива про реструктуризацію і неплатоспроможність) (OJ L 172, 26.6.2019, с. 18).

³¹ Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/64/ЄС від 20 жовтня 2010 року про право на усний і письмовий переклад у межах кримінального провадження (OJ L 280, 26.10.2010, с. 1).

³² Труднощі зі збиранням даних буде враховано під час моніторингу підготовки адвокатів.

Насамкінець, **інші працівники системи правосуддя**, такі як медіатори²⁸, судові експерти²⁹, арбітражні керуючі³⁰, усні й письмові перекладачі³¹, дедалі частіше потребують знань і компетентності в застосуванні законодавства ЄС. Якість їхнього внеску в судові процеси слід підвищити за рахунок відповідного навчання із законодавства ЄС.

Дії всіх зацікавлених сторін:

До 2024 року безперервне навчання із законодавства ЄС має щороку охоплювати:

- 65% суддів і прокурорів;
- 15% працівників апаратів судів і органів прокуратури, які мають бути компетентними у сфері законодавства ЄС;
- 15% адвокатів³²;
- 30% нотаріусів;
- 20% судових виконавців.

Дії мереж:

- **ЕJTN** — створити мережу всіх постачальників освітніх послуг для працівників апаратів судів для обміну досвідом і кращими практиками³³;
- **Європейська мережа закладів навчання працівників пенітенціарних установ** (European Network of Penitentiary Training Academies, ЕРТА) — охопити всі держави-члени³⁴, визначити потреби в навчанні, пов'язані із законодавством ЄС, і підготувати відповідну пропозицію;
- **Конфедерація європейської пробації** (Confederation of European Probation, СЕР) — продовжити роботу над навчанням.

5. СПРИЯННЯ ВИСОКОЯКІСНІЙ І ЕФЕКТИВНІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Забезпечення підготовки суддів не є самоціллю. Дуже важливо, щоб навчання було достатньо **якісним** для досягнення поставлених цілей. Належна методологія важлива на всіх етапах — від розробки до впровадження й оцінки. Щоб гнучко реагувати на проблеми, які фахівцям доводиться вирішувати щодня, постачальники освітніх послуг мають постійно відстежувати **потреби в навчанні** як національних, так і європейських зацікавлених сторін.

Працівники системи правосуддя повинні мати доступ до **різноманітних форм навчання**: рефлексивного, концептуального, експериментального й конкретного. Навчання має поєднувати **очні заняття, електронні засоби навчання** та навчання **на робочому місці**. Очні навчальні заходи (включно з навчанням за кордоном) мають важливе значення для розвитку навичок і установок, а також для розбудови взаємної довіри шляхом створення умов для вільних дискусій в атмосфері довіри й поваги. Цей формат слід відновити, щойно санітарна ситуація нормалізується. Навчання на рівні ЄС

також має сприяти пілотуванню нових підходів, таких як **гібридні** формати (поєднання очного й онлайн-навчання) і очне **міждисциплінарне** навчання з конкретних актуальних тем.

Слід використовувати **різноманітні доступні** навчальні інструменти й формати, щоб адаптуватися до можливостей і різноманітності студентів. Під час навчання слід ефективніше використовувати **новітні технології**³⁵, щоб охопити ширшу аудиторію і підтримати якість навчання. Ця потреба доволі гостра через пандемію і перехід від очних занять до онлайн-навчання.

Високоякісне **електронне навчання** та доступ до **електронних ресурсів** із законодавства ЄС мають стати реальністю для всіх фахівців. Вони мають доповнювати очні заняття та примножувати їхні переваги завдяки сучасним матеріалам і автономним навчальним інструментам, що сприятиме ефективному використанню можливостей електронного правосуддя.

Заходи на національному рівні не можуть мати такого самого впливу, як **міждержавні**. Загальні та спеціалізовані обміни судьями, прокурорами й головами судів між державами залишаються пріоритетним завданням. Вони зміцнюють загальноєвропейську судову культуру, вибудовують довіру та сприяють однаковому застосуванню законодавства ЄС. Обміни мають приносити конкретну користь учасникам і мати ефект багатократного підсилення в професійному середовищі.

³³ Комісія вітає рішення ЄІТН розширити свою цільову аудиторію й охопити працівників апаратів судів і органів прокуратури.

³⁴ Поточні члени ЄС: Австрія, Бельгія, Болгарія, Чехія, Німеччина, Естонія, Іспанія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Ірландія, Італія, Люксембург, Латвія, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словенія і Швеція.

³⁵ Наприклад, віртуальне очне навчання: інтерактивний віртуальний клас; віртуальна реальність: віртуальне навчальне середовище, доступ до якого здійснюється за допомогою цифрових пристроїв; доповнена реальність: реальне середовище, доповнене згенерованою комп'ютером перцептивною інформацією; змішана реальність: віртуальні елементи, додані до реальності.

Усі навчальні програми мають демонструвати, що вони досягли своїх цілей. Предметом **оцінювання** є набуті знання та навички, зміни в установках і вплив на професійну діяльність, а також рівень задоволеності слухачів³⁶.

Дії постачальників освітніх послуг:

- Ретельніше дотримуватися **рекомендацій**, викладених у *Порадах для постачальників освітніх послуг*³⁷ і *посібнику EJTN із методології суддівської освіти в Європі*³⁸.
- Щорічно організовувати **міждержавні навчальні заходи** для щонайменше 5% усіх суддів і прокурорів; залучати нових учасників.
- Пропонувати інтерактивне, практичне й доступне для всіх слухачів **електронне навчання**, яке точно відповідає цілям навчання.
- Дослідити потенціал **сучасних технологій**, таких як віртуальне очне навчання та рішення з розширеною реальністю.
- Ширше використовувати **«капсульні»** (короткі, актуальні, вузькоспеціалізовані) **електронні курси** для задоволення нагальних потреб працівників системи правосуддя в контексті конкретної справи.
- Забезпечити **підготовку викладачів** із використання повного потенціалу методологій електронного навчання.
- **Оцінювати** кожен навчальний захід на основі рівня задоволеності учасників, підвищення їхньої компетентності та, де це доречно, впливу на їхню роботу.

Дії Комісії:

- Де це доречно, використовувати **загальну форму оцінювання** заходів, що реалізуються за підтримки ЄС.
- Додати **«Європейську навчальну платформу»** до Європейського порталу електронного правосуддя³⁹ як осередок інформації про навчальні заходи для працівників системи правосуддя та єдину точку доступу до матеріалів для самостійного навчання із законодавства ЄС.

6. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ

Молоді спеціалісти у сфері правосуддя мають бути **ознайомлені з правовою системою і правовою культурою ЄС** на початковому етапі навчання⁴⁰. Це допоможе їм сформулювати практичне розуміння ролі законодавства ЄС у національних правових системах, напрацьованого законодавства щодо верховенства права та їхньої ролі як працівників європейської системи правосуддя. На початковому етапі підготовки (за її наявності) слід приділити достатньо часу

³⁶ Див. Вказівки EJTN з оцінювання суддівської освіти; <https://bit.ly/2UDmqtX>

³⁷ <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=9f252d82-8ef4-4f6e-b562-372f9fa50096>

³⁸ <http://www.ejtn.eu/Methodologies--Resources/Training-Methods>

³⁹ https://e-justice.europa.eu/content_european_training_platform-37158-en.do

⁴⁰ Навчання для майбутніх або новопризначених фахівців.

якісному навчанню із законодавства ЄС, основоположних прав, верховенства права, «суддівської справи» й мовних навичок. Навчання системним елементам законодавства ЄС⁴¹ має бути стандартизованим.

Дії постачальників освітніх послуг:

- Простежити, щоб кожна **програма підготовки початкового рівня** містила модулі із законодавства ЄС — інтегровані в національну правову підготовку або автономні, де це доречно.
- Додати **напрацьоване законодавство ЄС щодо верховенства права та Хартії ЄС про основні права**, а також «суддівську справу» як стандартні компоненти початкової суддівської освіти.
- Дати змогу кожному майбутньому або новопризначеному судді та прокурору взяти участь в **обміні між державами** на етапі початкової підготовки.
- Зробити **програми обміну** Європейської мережі суддівської освіти ALAKOS стандартним компонентом програми початкової підготовки **майбутніх і новопризначених суддів та прокурорів**⁴². Національні органи суддівської освіти мають допомагати в організації таких обмінів.
- Зробити **курси мови права** стандартним компонентом програми початкової підготовки.

7. ПОСИЛЕННЯ СПІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Відповідальність за суддівську освіту розподілена між державами-членами, постачальниками освітніх послуг, національними та європейськими організаціями фахівців системи правосуддя та ЄС. **Від усіх зацікавлених сторін вимагається більша відданість справі.**

Основну відповідальність покладено на зацікавлених сторін національного рівня

На національному рівні ключовими суб'єктами, які забезпечують відповідність навчання **потребам фахівців**, є постачальники освітніх послуг, міністерства юстиції, ради суддів і прокурорів, а також органи управління регульованими професіями. Потрібно забезпечити належні **ресурси**, зокрема бюджет, персонал для організації навчання і час для того, щоб працівники системи правосуддя мали змогу його пройти. Визначення обов'язкових квот на навчання може гарантувати, що воно розглядатиметься як частина виконання робочих обов'язків. Потрібно активно поширювати **інформацію** про навчальні програми на національному та європейському рівнях і заохочувати до участі в них.

⁴¹ Загальні принципи законодавства ЄС і засоби правового захисту, роль Суду ЄС, як відбувається юридична співпраця, де знайти відповідну інформацію та форми тощо.

⁴² Програма ALAKOS об'єднує майбутніх або новопризначених суддів із різних держав-членів ЄС у закладі суддівської освіти або в судах/прокуратурах, щоб сприяти взаєморозумінню між різними європейськими судовими культурами й системами та підвищити їхню поінформованість про європейський вимір їхньої (майбутньої) роботи.

Керівники та старші працівники системи правосуддя мають бути залучені до створення культури навчання. Потрібно змінити ставлення, щоб зробити органи правосуддя та професійні організації **організаціями, що навчаються**, у яких навчання розглядається як інвестиція, а не відволікання від повсякденних завдань.

Мережі експертів із законодавства ЄС

Працівники системи правосуддя не зобов'язані досконало знати всі деталі законодавства ЄС, але мають дотримуватися його, коли виникає така потреба. Вони повинні мати можливість звернутися до **колеги**, який надасть **експертну допомогу з питань законодавства ЄС** в умовах повної незалежності судів. Такий фахівець має належати до мережі, створеної з цією метою на національному рівні. У цьому полягає додаткова цінність національних мереж координаторів судів ЄС.

Унікальна роль Європейської мережі суддівської освіти

Європейська мережа суддівської освіти має найкращі можливості для координації (через своїх членів) національних навчальних програм із законодавства ЄС і розвитку міждержавних програм навчання суддів і прокурорів, включно з програмами обміну⁴³. Її дев'ять «принципів суддівської освіти»⁴⁴ набувають статусу глобального орієнтира для належної підготовки суддів. Мережа потребує стабільного достатнього фінансування.

Суб'єкти на рівні ЄС грають важливу роль у підвищенні ефективності навчання

Академія європейського права (Academy of European Law, ERA) і **Європейський інститут державного управління** (European Institute of Public Administration, EIPA, м. Люксембург) допомагають закріпити знання із законодавства ЄС. Вони мають і надалі розширювати свої навчальні програми, забезпечувати якість своєї діяльності та сприяти поширенню результатів своєї роботи.

Мережі працівників системи правосуддя, такі як **Рада адвокатів і юридичних товариств Європи** (Council of Bars and Law Societies of Europe, CCBE) для адвокатів, **Рада нотаріатів Європейського Союзу** (Notaries of Europe, CNUE) для нотаріусів і **Рада судових виконавців Європейського Союзу** (European Union of Judicial Officers, UENJ) для судових виконавців, також відіграють ключову роль у підвищенні якості навчання із законодавства ЄС.

⁴³ Висновки Ради «Підготовка працівників системи правосуддя: важливий інструмент для консолідації напрацьованого законодавства ЄС» (2014/C 443/04).

⁴⁴ http://www.ejtn.eu/PageFiles/15756/Judicial%20Training%20Principles_EN.pdf

⁴⁵ До них належать пропозиції Комісії щодо Регламентів Європейського Парламенту і Ради про заснування Європейського соціального фонду плюс (ESF+) (COM(2018) 382), «Еразмус» — програма співпраці Європейського Союзу з іншими країнами у сфері освіти, молоді та спорту (COM(2018) 367), програма «Права та цінності» (2021–2027) (COM(2018) 383), Програма дій з охорони довкілля та клімату (LIFE) (COM(2018) 385), Програма ЄС із боротьби з шахрайством (COM(2018) 386) та Інструмент передвступної підтримки (IPA III) (COM(2018) 465).

Вони мають важливе значення для повної реалізації цієї стратегії, оскільки забезпечують засвоєння та повторне використання створених матеріалів серед своїх членів і сприяють розгортанню навчальних програм на національному рівні. Обмін досвідом між постачальниками освітніх послуг із різних держав-членів ЄС має дати їм змогу проаналізувати прогалини в навчальних програмах, упроваджувати інновації та застосовувати передовий досвід із доведеною ефективністю.

Європейські мережі працівників системи правосуддя, що спеціалізуються на окремих галузях законодавства ЄС, також відіграють важливу роль у підвищенні ефективності навчання.

Підтримка Комісії

Комісія підтримуватиме **високоякісні навчальні проєкти європейського виміру** через програму «Правосуддя» та інші відповідні схеми фінансування⁴⁵. Вона підтримуватиме підготовку суб'єктів, які забезпечують підвищення ефективності навчання, зокрема викладачів, і сприятиме створенню міждержавних консорціумів постачальників освітніх послуг. Комісія буде й надалі сприяти роботі мереж, задіяних у цій сфері, заохочувати їхню співпрацю шляхом проведення конференцій і сприяти використанню сучасних технологій та Європейського порталу електронного правосуддя.

Комісія підтримуватиме **проєкти, що стосуються пріоритетних сфер ЄС**, випробування нових ідей і реагування на конкретні потреби. Вона звертатиме пильну увагу на оцінку потреб у навчанні та стійкості результатів. Комісія вимагатиме від постачальників освітніх послуг, які отримують співфінансування від ЄС, докладати більше зусиль для забезпечення належної тривалості навчання та ефективності результатів. Вона використовуватиме всі засоби, передбачені Фінансовим регламентом, для спрощення доступу до фінансування ЄС, включно з процесами подання заявок і керування грантами⁴⁶.

Орієнтація на працівників системи правосуддя за межами ЄС

Європейська програма суддівської освіти орієнтована на працівників системи правосуддя ЄС. Однак із роками співпрацю було розширено, щоб охопити **країни-кандидати й потенційних кандидатів** на членство в ЄС, а також інші країни, які висловили зацікавленість в ознайомленні із судовою культурою ЄС⁴⁷, з метою покращення функціонування їхніх систем правосуддя. Зокрема, країнам-кандидатам і потенційним кандидатам⁴⁸ потрібне навчання з напрацьованого законодавства щодо верховенства права, оскільки вони мають передусім приділяти увагу просуванню демократії, верховенства права й поваги до основних прав для підготовки до вступу в ЄС⁴⁹.

Комісія особливо заохочує участь у міждержавних програмах суддівської освіти працівників системи правосуддя з регіону **Західних Балкан**. Підтримка ЄС у цьому регіоні спрямована на забезпечення узгодженості та сталості, а також на вирішення проблем на основі обґрунтованої оцінки потреб у навчанні та проблемно-орієнтованого (а не донорського) підходу. Структурну співпрацю постачальників послуг суддівської освіти із Західних Балкан слід і надалі зміцнювати як на регіональному рівні, так і з ЄС. За потреби це має охоплювати зміцнення ролі Європейської мережі суддівської освіти, яка є осередком експертних знань і може сприяти розбудові потенціалу й удосконаленню методології.

Варто прагнути до подальшої взаємодії з фінансованими ЄС ініціативами з підготовки суддів в **інших країнах, які не є членами ЄС**, зокрема в Африці й Латинській Америці. Це сприятиме зміцненню демократії, прав людини та верховенства права⁵⁰.

Сталість

Усіляко заохочуватиметься поширення, упровадження, повторне використання, оновлення й адаптація до національного контексту **навчальних модулів, пакетів і публікацій**, як-от посібників і вказівок, підготовлених за підтримки фондів ЄС⁵¹ і поширених національними та європейськими постачальниками освітніх послуг, а також навчання, орієнтоване на суб'єктів, які забезпечують підвищення ефективності навчання, зокрема викладачів.

Моніторинг

Комісія продовжуватиме звітувати про прогрес у навчанні працівників системи правосуддя із законодавства ЄС. Разом із зацікавленими сторонами вона шукатиме способи покращити збирання й аналіз даних.

⁴⁶ Див. виноску 4 (с. 44).

⁴⁷ Спільне повідомлення «Огляд європейської політики сусідства» (JOIN(2015) 50, фінальна версія); *Політика Східного партнерства після 2020 року. Посилення стійкості — східне партнерство, яке приносить результати всім* (JOIN(2020) 7, фінальна версія).

⁴⁸ Повідомлення Комісії «Удосконалення процесу приєднання — надійна перспектива ЄС для Західних Балкан» (COM(2020) 57, фінальна версія).

⁴⁹ Висновки Ради щодо процесу розширення, стабілізації і асоціації (7002/20).

⁵⁰ *На шляху до комплексної стратегії з Африкою* (JOIN(2020) 4, фінальна версія); *Латинська Америка та Карибський басейн: об'єднання зусиль заради спільного майбутнього* (JOIN(2019) 6, фінальна версія).

⁵¹ Наприклад, *Посібник із верховенства права для суддів і прокурорів* (http://www.ejtn.eu/PageFiles/16144/2019-056-Training%20guide-v5_FINAL.pdf); *Верховенство права в Європі — погляди фахівців і науковців* (http://www.ejtn.eu/PageFiles/16144/2019-056-RoL%20Manual-170x240-WEB_FINAL.pdf); *Навчальний пакет з екологічного законодавства ЄС* (https://ec.europa.eu/environment/legal/law/training_package.htm).

Рекомендації:

- **Усім державам-членам:** створити **національну мережу координаторів із питань законодавства ЄС** для суддів і прокурорів; сприяти міждержавному співробітництву між такими мережами.
- **Іншим працівникам системи правосуддя:** створити аналогічні посади для забезпечення навчання на робочому місці.

Дії зацікавлених сторін:

- **ЕJTN:** забезпечувати **якісну підготовку** суддів і прокурорів, включно з електронним навчанням, задовольняти потреби працівників апаратів судів і сприяти ефективному застосуванню результатів, досягнутих на рівні ЄС, шляхом підвищення рівня підготовки своїх членів із питань законодавства ЄС.
- **Мережам, постачальникам освітніх послуг і організаціям на рівні ЄС для працівників системи правосуддя:** надалі просувати, координувати та/або організовувати **міждержавні навчальні заходи**, зокрема інтерактивні онлайн-заходи, примножуючи при цьому ефект від навчання.

Дії Комісії:

- Підтримувати **співпрацю між зацікавленими сторонами** для досягнення цілей цієї стратегії.
- Надавати фінансову підтримку ЄС **високоякісним проектам**, які задовольняють конкретні потреби в навчанні на **стійкій** основі, а також ЕJTN через програму «Правосуддя».
- У співпраці із зацікавленими сторонами створити вдосконалену систему **моніторингу**.

8. ВИСНОВОК

Європейська стратегія суддівської освіти на 2021–2024 роки закладає основу для низки амбітних ключових заходів, покликаних сприяти правильному й ефективному застосуванню законодавства ЄС. Вона спрямована на консолідацію спільної європейської судової культури, що спирається на верховенство права, основоположні права та взаємну довіру.

Для забезпечення успіху стратегії Комісія закликає всі зацікавлені сторони — міністерства юстиції, ради суддів і прокурорів, ради саморегульованих професій, європейські асоціації працівників системи правосуддя, національні та європейські навчальні заклади, інституції і органи ЄС — узяти на себе зобов'язання щодо досягнення її кількісних і якісних цілей.

Комісія здійснюватиме регулярний моніторинг реалізації стратегії і співпрацюватиме з іншими інституціями ЄС для забезпечення належної політичної підтримки для досягнення поставлених цілей.